

Медицинэ ИофышӀэхэм ягъэхъазырын

Адыгеим и Лышъхъэу КъумпӀыл Мурат тхьамэтагъор дызэрихъэзэ зэ-
лукӀэу кӀуагъэм зыщтегушылагъэхэр республикэм имедицинэ органи-
зациехэм кадрэхэр зэрафимыкӀухэрэр щыгъэзыгъэным пӀае врачхэм-
рэ гурыт медицинэ ИофышӀэхэмрэ ягъэхъазырын Иофыгъохэр ары.

Мы Иофтхъабзэр Ситуационнэ
гупчэм шыкӀуагъ, ащ хэлъжа-
гъэх Адыгэ Республикэм и
Премьер-министрэ ипшъэрыл-
хэр зыгъэцӀкӀэу КӀэрэщэ Анза-
ур, Адыгэ Республикэм псау-

ныгъэм икӀэухъумӀнӀкӀэ мини-
стрэу МэрэтыкӀо Рустем, гъэ-
сэныгъэмрэ шӀэныгъэмрӀкӀэ
министрэм игуадзэу Журавель
Артем, Адыгэ Республикэм и
Лышъхъэрэ Адыгэ Республи-

кэм иминистрэхэм я Кабинетрэ
я Администрацие ипӀащэ игуа-
дзэу ХъоткӀо Саниет, МыекӀо-
пӀэ къэралыгъо технологическэ
институтым иректорэу Къуиужь
Саидэ, МыекӀопӀэ медицинэ

колледжым ипӀащэу Самоковитов
Алексей.

Адыгэ Республикэм псауны-
гъэм икӀэухъумӀнӀкӀэ иминист-
рэу МэрэтыкӀо Рустем респуб-
ликэм медицинэм ыльэныкӀо-
кӀэ кадрэхэм япхыгъэу Иофхэм
язытет кытегушылагъ. Адыгеим
икӀэралыгъо медицинэ органи-
зациехэм врач мин 1,5-м ехъу-
мэ ыкӀи гурыт медицинэ Иофы-
шӀэ мини 4 фэдизмэ Иоф щӀӀэ.
Ау джыри врачӀи 180-рэ, медици-
нэ сестра 300-м ехъу ячыкӀагъ.

Мы ыльэныкӀомкӀэ Иофхэр
гъэтэрэзыгъэнхэм пӀае Иофтхъэ-
бзэ гъэнэфагъэхэр зэшӀуахы.
ГушыӀэм пӀае, 2022 — 2023-рэ
ильэс еджэгъум тельытагъэу
бюджет чыпӀэ 200 МыекӀопӀэ
медицинэ колледжым кыфы-
хагъэкӀыгъ, ар ыпӀэрэ илъэсым
нахы 40-кӀэ нахыб. Ахэм
япроцент 70-р республикэм Иоф
щызышӀэн фаеу хъушӀхэр ары.

МКЪТУ-м иректорэу Къуиужь
Саидэ кызырэхигъэщыгъэмкӀэ,
гурыт сэнэхъат гъэсэныгъэм
ипрограммэхэмкӀэ студентхэу
агъэхъазырышӀхэр 2023-рэ
ильэсым кыщегъэжъагъэу
МКЪТУ-м и Медицинэ институт
ыштэхэу ригъэжъэшт.

Джащ фэдэу еджэныр къау-
хымэ республикэм кӀинэштхэм
ягъэхъазырын лыагъэкӀотэшт.
Илъэсэу икӀыгъэм икӀэуххэм
нафэ кызырӀашыгъэмкӀэ, Адыге-
им иеджапӀэхэм къачӀэкӀыгъэ
нэбгыри 140-рэ хэгъэгум иапшъэ-
рэ еджапӀэхэм ачӀэхъагъэх.

Республикэ проектэу «Псау-
ныгъэм икӀэухъумӀнӀкӀэ меди-
цинэ организациехэм кадрэхэр
афэгъэхъазырыгъэнхэр», джащ

фэдэу «Псауныгъэм игъэпытэн»
зыфиорэ лъэкӀкъ проектым ате-
лытагъэу ИофышӀэхэр агъэхъа-
зырышӀтых. Программэхэу «Къо-
джэ доктор» ыкӀи «Къоджэ
фельдшер» зыфиохэрэм Адыге-
имкӀэ врач 454-рэ ыкӀи фельд-
шер 64-рэ ахэлэжъагъ.

«Мы аужырэ илъэсхэм псау-
ныгъэм икӀэухъумӀнӀ гъӀкӀэжъы-
гъэным тегъэпсыхъагъэу рес-
публикэм ИофшӀэныбэ цызэшӀуа-
хыгъ. СымӀэджэщ, поликлиникэ,
ФАП пшӀы пчъагъэ ашӀыгъ ыкӀи
агъэцӀкӀэжъыгъ, джырэ уахътэм
диштэрэ медицинэ оборудова-
ниер ачӀагъэуцагъ. ДжырӀкӀэ
мэхъанэ зилӀэ а пстэури цыф-
хэм афэгъэлэжъэжъэныр, игъом
медицинэ ӀэпыӀэгъу тэрэз ахэм
ягъэгъотыгъэныр ары. Джащ
кыхэкӀкӀэу медицинэм Иофы-
шӀэхэм ягъэхъазырын апӀэрэ
чыпӀэм итӀэгъэуцӀ. Врачхэм,
фельдшерхэм, медицинэ сест-
рахэм шӀэныгъэ-гъэсэныгъэ
зызэрагъэгъотырэ нэужым ре-
спубликэм къагъэзэжъыным
нахъ тынаӀэ тедгъэтышт. Ащ
дакӀоу МыекӀопӀэ медицинэ
колледжым ихъэыныгъэ Иофы-
гъохэм нахъ ягупшысэнхэ фае,
сыда пӀомэ а зыр ары гурыт
медицинэ ИофышӀэхэр къэзыгъэ-
хъазырхэрэр. ШӀэныгъэ дӀэгъу
студентхэм арагъэгъотыным пӀае
ар шӀӀхъэ инхэм атетэу зте-
гъэпсыхъэгъэн фае», — кы-
уагъ Адыгеим и Лышъхъэ.

АР-м и Лышъхъэ
ипресс-кӀулыкӀу

Сурэтыр А. Гусевым тыри-
хыгъ.

Адыгеир анахъ дӀэгъухэм ащыш

Фондэу «Петербургская
политика» зыфиорэм шъо-
лырхэм языкӀытыныгъӀкӀэ
мӀылыфӀэгъу рейтингыр кы-
хиутыгъ. Адыгеим мыщ я 6-
рэ чыпӀэр щибубытыгъ.

2012-рэ илъэсым бжыхъэм
кыщегъэжъагъэу Фондэу «Пе-
тербургскэ политикэм» ирейтинг
кыхыуты. Ащ кыдыхэлъыта-

гъэу (мазэм тельытагъ) Уры-
сые Федерацием исубъектхэм
ясоциальнэ-политическэ зыпкы-
тыныгъэ уасэ фешы. Фондым
изкспертхэм ярейтинг зехагъэу-
цӀ зыхъукӀэ шъолырым зыпкы-
тыныгъэу илӀыр баллхэмкӀэ
кыалытэ.

БлӀэкӀыгъэ мазэр пштэмэ,
Адыгеим и Лышъхъэ зыхэлэ-
жъэгъэ Иофтхъэбзэ зауӀэмэ

шъолырым ирейтинг кыӀэ-
тыгъ. ГушыӀэм пӀае, КъумпӀыл
Мурат Урысыем ивице-пре-
мьерэу Дмитрий Чернышенкэм
зӀукӀэгъоу дыриӀагъэм инве-
стиционнэ проект инхэм япхы-
рышын щытегушылагъэх. Джащ
фэдэу Адыгеим и Правитель-
ствэрэ корпорациеу «Туризм.
РФ» зыфиорэмрэ зэрэзэдэ-
лӀэжъэштхэм фӀэгъэхыгъэ зэ-

зӀэгъыныгъэм кӀэтхагъэх. Рес-
публикэм и Лышъхъэу Къум-
пӀыл Муратрэ Федеральнэ гъогу
агентствэм ипӀащэу Роман
Новиковымрэ Адыгеим итран-
спорт инфраструктурэ хэхъо-
ныгъэ ышӀыным Иофыгъохэм
атегушылагъэх.

Шъолырым зыпкытыныгъэ
илӀынымкӀэ зишӀуагъэ кыӀкӀуа-
гъэхэм ащыщ демографием

ыльэныкӀокӀэ зехагъэуцӀорэ
рейтингым республикэм я 5-
рэ чыпӀэр зэрэщиубытыгъэр.
Аужырэ илъэси 3-м мы къэ-
гъӀӀӀэгъоным проценти 2,99-рэ
хэхъуагъ.

КъӀэгъӀӀӀэгъон дӀэу зигугъу
къашыгъэр зы — банкхэм къа-
лахыгъэ чыфӀэхэр игъом зы-
мыпшыныжъыхэрэм республи-
кэр ахалытагъ.

ЖьоныгъуакIэм и 15-р — Адыгэ РеспубликэмкIэ унагъом и Маф

*Адыгэ Республикэм щыпсэухэу
лъытэныгъэ зыфэтшIыхэрэр!*

ТичIыпIэгъу лъапIэхэр!

Унагъом и Мафэ фэшI гүфэбэныгъэ хэлъэу тышшүфэгүшIо!

Унагъом обществэм ищылэныгъэ чIыпIэшхо щепубыты, лIэужжэр зэрэпхы, гушхьэлэж, лъэпкь, культурнэ хэбзэ шIагъоу щылэхэр кье-ухьумэх. Джары кьэралыгъо политикэм федеральнэ ыкIи республикэ лъэныкъохэмкIэ унагъом игъэпытэн мэхъанэшхо зыкIыритырэр.

Унагъомрэ кIэлэцIыкIухэмрэ Iэпылэгъу ятыгъэным фытегъэпсыхьэгъэ программабэ нахьышIоу зэхэщэгъэным тыналэ тетэгъэты, еджапIэхэр, кIэлэцIыкIу IыгъыпIэхэр, сымэджэщхэр, поликлиникэхэр, культурэм иунэхэр, спорт псэуалэхэр тэшIых, IофшIэн кьагъотынымкIэ

таделэ. КIэкIэу кьэпIон хьумэ, унагъом щылэкIэ тэрэз илэнымкIэ тфэлъэкIыщтыр зэкIэ тэшIэ.

Адыгеир нахь зэтегъэпсыхьагъэ хьунымкIэ, унагъо пэпчэ щылэкIэшIу илэнымкIэ а Iофтхьабзэу пхырытщыхэрэм яшIуагъэ кьызэрэкIоштым тичыхьэ телъ.

ТичIыпIэгъу лъапIэхэр, псауныгъэ пытэ шьуилэнэу, шьуиунагъохэм зэгурылоньыгъэ дахэ арылынэу, гушIуагъор кьышIобэкIэу шьущылэнэу шьуфэтэлэ!

Адыгэ Республикэм и ЛIышхьэу, Урысые политическэ партией «Единой России» и Адыгэ шьолъыр кьутамэ и Секретарэу КЪУМПИЛ Мурат

Адыгэ Республикэм и Кьэралыгъо Совет — Хасэм и Тхьаматэу Владимир НАРОЖНЫЙ

Гьогум игъэцэкIэжьиын фежъагъэх

Лъэпкь проектэу «Щынэгъончъэ ыкIи шэпхьэшIухэм адиштэрэ гьогухэр» зыфилорэм игъэцэкIэн кьыдыхэлъытагъэу Шэуджэн районым иавтомобиль гьогоу «Хьакурынэхьабл — Пщыжхьабл» зыфилорэм изы Iахь агъэцэкIэжьиынэу рагъэжъагъ.

Ащ икIыхьагъэ километри 4 мэхъу, кьуаджэу Пщыжхьаблэ пхырэкIы. Мы чIыпIэр 2023-рэ илъэсым агъэцэкIэжьиынэу щытыгъ, ау республикэм ипшъэрылхэр дэгъоу зэригъэцэкIэхэрэм ишIуагъэкIэ IофшIэнхэр на-

хьыжъэу рагъэжъэнхэ алъэ-кIыгъ.

Гьогум изэтегъэпсыхьан сомэ миллион 47-м ехъу пэлуагъэхьащт, псэолъэшI IофшIэнхэр зыгъэцэкIэрэр Iахьзэхэлъ обществу «Шовгеновский ДРСУ» зыфилорэр ары.

Шэуджэн районыр пштэмэ, мы гьогум нэмыкIэу джыри чIыпIитIумэ мы илъэсым гъэцэкIэжьиынхэр ащыкIоштых. Ахэр: кьуаджэу Хьакурынэхьаблэ екIурэр (километрэ 1,4-рэ икIыхьагъ), автомобиль гьогоу «Хьатыгъужыкьуай — Киров» зыфилорэм изы Iахь. ЗэкIэмкIи мылькоу апэлуагъэхьащтыр сомэ миллион 71-м ехъу.

Адыгеяавтодорым автомобиль гьогухэм ягъэцэкIэжьиынкIэ ыкIи ялыгъынкIэ иотдел ипашэу Роман Верзуновым кьызэрилуагъэмкIэ, **мы илъэсым шьолъыр мэхъанэ зиэ гьогухэм кьахиубытэрэ псэолъэ 23-мэ изэтегъэпсыхьан сомэ миллион 720-рэ пэлуагъэхьащт.** Подряднэ организациехэм ялIыкIохэм кьызэралуагъэмкIэ, гьогухэм ягъэцэкIэжьиын епхыгъэ IофшIэнхэр шIокI имылэу шьышхьэлум аухыштых.

ИофшIэнхэр ыкIэм фэкIуагъэх

Адыгеим икьэлэ шхьалэ иурамэу Чкаловым ыцIэ зыхьырым иунэу N 65-м кьыпэлүл общественнэ чIыпIэм изэтегъэпсыхьан ыкIэм фэкIуагъ.

БлэкIыгъэ илъэсым зэхэщэгъэ референдумым Мыекьуапэ щыпсэурэ цIыфхэм мы скверым амакьэ фатыгъ.

Мы чIыпIэм ыпэкIэ телъыгъэ асфальтыр плиткэ дахэкIэ зэблахьугъ, кьэзыгъэнэфырэ пкыгъохэр агъэуцугъэх, нэмыкI IофшIэнхэр агъэцэкIагъэх. Джырэ уахьтэм тIысыпIэхэм ыкIи хэкIыр зэраткъохэрэм ягъэуцун дэлажъэх. Нэужым уц шхьуантIэм ыкIэ рапхьышт. Бжыхьэр кьызысыкIэ, подрядчыкым чыгхэр ыкIи куандэхэр ыгъэ-

тIысхьащтых. А пстэуми яшIуагъэкIэ скверыр зэтегъэпсыхьагъэ ыкIи цIыфхэмкIэ нахь Iэрыфэгъу хьушт. ЗэрагъэнэфагъэмкIэ, фэтэрыбэу зэхэт унэхэм адэжъ кьэлэдэхэм ыкIи хьакIэхэм зызшагъэпсэфын алъэкIышт чIыпIэхэр ащагъэуцущтых.

Специалистхэм кьызэралуагъэмкIэ, IофшIэнхэр процент 80-м Iахьэу агъэцэкIагъэх. Мыекьолэ кьэлэ администратием ипресс-кьулыкьу кьызэритыгъэмкIэ, жьоныгъокIэ мазэм ыкIэм ехъу-

лIэу скверым изэтегъэпсыхьан аухышт.

— IофшIэнхэм ауж мы чIыпIэ дахэм цIыфыбэм, анахьэу Черемушкэм щыпсэухэрэм, зышагъэпсэфын ыкIи кьышакIухьан алъэкIышт, — кьылуагъ АР-м псэолъэшIынымкIэ и Министерствэ иотдел испециалист-экспертэу Анна Каревам.

ЗэкIэмкIи IофшIэнхэм сомэ миллион 12,9-м ехъу апэлуагъэхьащт. МышкIэ пшъэрылхэр гъэцэкIагъэ зэрэхьурэм ыналэ тет ыкIи лъэплъэ Адыгеим и ЛIышхьэу КъумпIыл Мурат.

Гьэтхасэхэр апхьых

Республикэм ичыгулэжхэм мэфэ ошIухэр кьызфагъэфедэзэ гьэтхэ губгъо IофшIэнхэр чанэу зэшIуахых. Бжыхьасэхэм лэжыгъэ бэгъуагъэ кьатыным дэлажъэх, гьэтхэсэ чылапхэр чIыгум рагъэкIу.

Адыгэ Республикэм макьумэшымкIэ и Министерствэ кьызэрэщыталуагъэмкIэ, зэкIэмкIи 2022-рэ илъэсым Iуахыжьиынэу республикэм ичыгулэжхэм бжыхьэсэ гектар мини 105,3-рэ апхьыгъ. Ащ щыщэу коцым — гектар мин 84-м Iахьэу, хьэм — мин 11 фэдиз, рапсым гектар мини 10-м ехъу рагъэубытыгъ. Лэжыгъэ бэгъуагъэ кьырахыным фэшI чIыгулэжхэм кьатефэрэр зэкIэ ашIэ. Шапхьэхэм адиштэу чылапхэр чIыгум рагъэкIу, ешIушIэх. Минеральнэ чIыгъэшIухэр тIогъогогъо бжыхьасэхэм ахатэкьуагъ, уцыжхэр агъэкIодынхэм ыкIи узхэм апэшIуе-

клонхэм апае щэнаутхэр атыраутхагъ.

ЗэкIэмкIи гьэтхэсэ гектар мини 108-м ехъу хьызмэтшIаплэхэм апхьынэу агъэнафэ. Гьэтхапэм и 13-м ехъулIэу гектар мин 62,2-рэ апхьыгъах, ащ щыщэу зэнтхэ гектар 504-рэ, натрыф гектар мин 14-м Iахьэу чIыгум рагъэкIу. Тыгъэгъазэу апхьынэу щытыр гектар мин 57,7-рэ, ащ щыщэу гектар мин 36,3-р апхьыгъ. Джащ фэдэу мы мафэм ехъулIэу картофыр гектар 79,1-м, хэтэрыкIхэр — 126-м, нэшэ-хьырбыдзхэр гектари 155-м ащахалхьагъ.

ДЕЛЭКЪО Анет.

ШэпхьакIэхэр кьыхэхьащтых

Роспотребнадзорым кьызэритырымкIэ, мыгъэ еджапIэм кьычIэкIыхэрэм ушэтынхэр зэратышт шIыкIэхэм зэхьокIыныгъэхэр афэхьуштых.

Гушылэм пае, экзамен зытырэ кIэлэеджакIохэр шахматнэ гьэтIысыкIэм фэдэу зэхэмыгъэтIысыкIэхэми хьушт, ау ахэр зэрэзэлпэчыжъэнхэ фэе шапхьэхэр джыри кьэнэжьиштых.

Класс пэпчэ класс хэхыгъэ илэу зэрэщытыгъэм фэдэу щытыжьиштэп ыкIи кIэлэеджакIохэр метрэрэ ньыкорэ азыфагу дэ-лэу умыгъэтIысхэми хьунэу шэпхьакIэхэм кьало. Ау нэмыкI эпидемическэ шапхьэхэр кьэнэщтых. Ахэм ащышых ушэтынэм кьекIолIэщтыр нахь макIэу зэлукIэнхэм пае графикым изэхэгъэуцон, экзаменационнэ комисиим хэтхэм яграфик игъэпсын, классхэм жьы кьа-

бзэ кьарыгъэхьэгъэныр ыкIи ахэр дезинфекции шIыгъэнхэр.

Роспотребнадзорым ишэпхьакIэхэм ащыщ зы мафэм кIэлэеджакIохэм зы ушэтын нахьыбэ аты зэрэмыхьуштыр. Ау ежъ кIэлэеджакIохэм кьыхахыгъэ предметхэмкIэ ушэтынхэм азыфагу зы мафэ нахь кьыдэмыфэми хьунэу шапхьэхэм кьало.

Унашъом кьызэрэщылорэмкIэ, ушэтыныр сыхьати 4-м нахьыбэрэ макIомэ, кIэлэеджакIохэр бгъэшхэнхэ фэе, ау ушэтыныр уахьтэу зэрэкорэм емылIытыгъэу кIэлэеджакIохэр псыешъонхэу амал ялэн фэе. Классым ихьэгъэ кIэлэеджакIохэр экзаменым такыкь 30-м нахьыбэрэ ежэнхэу щытэп.

Адыгэ Республикэм и Кьэралыгъо Камернэ музыкальнэ театрэу А. Хьанэхьум ыцIэ зыхьырым иIофшIэхэм гухэкIышхо ащыхьугъ Исуп Светланэ Константин ыпхьур игъонэмысэу дунаим зэрехыжьигъэр.

С. К. Исупыр театрэм щылэжъагъ. ЦыфышIоу гукIэгъу хэлъэу щытыгъ. Шымылэжьиым иIахьылхэм тафэтхьаусыхэ, якьин адэтэлэты. ИшIушIагъэкIэ ар кьытхэтышт, Тхьэм джэнэт кьыритынэу тыфэлъало.

Илъэсым итхылъ анахь дэгъу

Красноярскэ журналисткэу Елена Еханинам итхылъэу «Хазрет Совмен. Дорогами земли» зыфиорэм Адыгэ Республикэм и Лъэпкъ тхылъеджаплэ лъэтегъэуцэ щырилагъ.

Зэляшлэрэ меценатэу, дышъэм икычлэхын дэ-лэжьэрэ компаниешхоу «Полюс» зыфиорэр зыгъэпсыгъэу, 2002 — 2007-рэ илъэсхэм Адыгэ Республикэм ипэщэгъэу Шъэумэн Хъазрэт юбилей ехъулэу тхылъыр агъэхъа-зырыгъ.

Юфтхъабзэм хэлэжьа-гъэх къралыгъо хабзэм, республикэм иобществен-ность ялыкхэр, Шъэумэн Хъазрэт илахылхэр, илоф-шлэгъухэр, иныбджэгъухэр, Адыгэ къралыгъо уни-верситетым икълэлэгъа-джэхэр ыкли истудентхэр.

Лъэпкъ тхылъеджаплэм ипашэу Къыкь Бэллэ пэу-блэ псалъэкӀэ юфтхъа-бзэр кызылуиыхызэ, тхылъэу нелэ лъэтегъэуцэ зыфашыгъэм тарихым чыплэ гъэнэфагъэ зэрэ-щыбытыштым ицыхъэ зэрэ-телъыр кыыхигъэщыгъ. Шъэумэн Хъазрэт зэля-шлэрэ цыфэу, гъэхъэгъэ-шлэу илэхэр игъэкӀотыгъэу, ыгу зэлухыгъэу зэрэщытыр авторым гуфэбагъэ хэлъэу кызырэрелотыкыгъэм ащ осэшлэу кыфишылъ ыкли Лъэпкъ тхылъеджаплэм ифэшлэу чыплэ тхылъым зэрэщыбытыштым ицыхъэ зэрэтелъыр кыылауагъ.

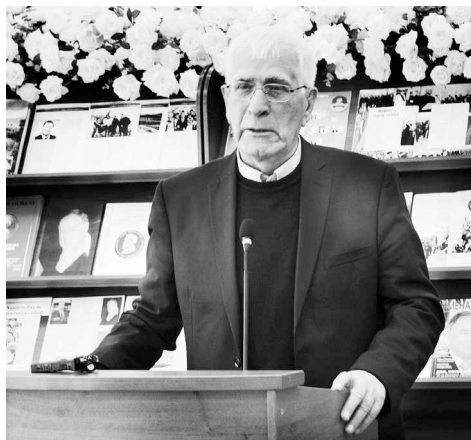
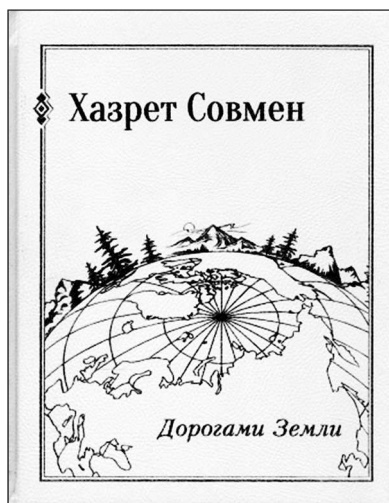
Нэужым ащ гуцылэр фигъэшлэуагъ Урысыем иофшлэнымкӀэ и Лыхъу-жъэу, Адыгеим, Къэбэр-тэе-Бэлъкъарым, Къэрэ-щэе-Шэрджэсым янароднэ тхакӀоу Мэщбэшлэ Исхъакъ (юфтхъабзэр ащ зеришагъ).

— Шъэумэн Хъазрэт

фэдэ цыф шлагъохэр илъэ-си 100-м зэ къэхъух. Къэ-ралыгъом итарихъ лъэгъо гъэнэфагъэ ахэм кыыханэ. Мы тхылъыр кызыслэклэ-хъэм, чэц-зымафэклэ се-джагъ ыкли кълэпӀон умы-лъэкӀын гупшысэ куухэр сигъэшлыгъэх. Сэ дэгъоу сыщыгуагъ Шъэумэным ищылэныгъэ кыырыкӀуа-гъэм, гъэхъагъэу ышлыгъэ-хэм адакӀоу, кыныгъоу зэпчыгъэхэр зытет шып-къэм тетэу авторым кы-зэрэрилотыкыгъэхэр згъэ-шлэгъуагъэ. Елена Ехани-нам юфшлэнэу зэшлуиых-гъэмкӀэ «тхъауегъэпсэу-шхо» етӀэлэ, — кыылауагъ тхакӀом.

Тхылъэу «Хазрет Сов-мен. Дорогами земли» зыфиорэр 2021-рэ илъэ-сым Красноярскэ кыыщы-дагъэкӀыгъ. Ар шъхыи 5-у зэхэт, очерк шыкӀэм тетэу Хъазрэт Мэджидэ ыкъом ищылэныгъэ гъогу кыыш-лотыкыгъ. Ар мамыр-ныгъэм, шлэм язехъакӀоу зэрэщытыр, адыгэ лъэп-къыр зэрэдунаеу зэрэзэ-лэригъэшлэгъэр авторым дэгъоу кыгъэлъэгъуагъ. Илъэсым итхылъ анахь дэгъоу мыр алытагъ.

— ЗэкӀэми сафэгъушӀо сшӀоигъу. Сыда плэмэ не-пэ тызыхъалажьэрэр хэгъэ-хъуагъэ хэмьтэу, тарихъ хъугъэ-шлагъэу щыт. Шъэ-умэн Хъазрэт фэдэ зэля-шлэрэ цыфым ищылэны-гъэ зыфэдагъэр шлэжым кыыханэным фэш тхылъыр амалышлэу мэхъу. Къыхъ-сымыгъэщын сэри слэклы-

штӀеп ащ шлушлэныр зери-нэшанэр. Культурэм ило-фышлэхэм ацӀэкӀэ Хъазрэт Мэджидэ ыкъом «тхъауе-гъэпсэу» етӀэлэ, культурэм хэхъоныгъэ ышлыным ащ илахышхо хэлъ, — кы-лауагъ АР-м культурэмкӀэ иминистрэу Аульэ Юрэ.

Лъэтегъэуцэ зыфашы-гъэ тхылъым осэшлэу езы-

тыгъэхэм ащыщ 2006 — 2007-рэ илъэсхэм АР-м и Премьер-министрэ Иэна-тӀэ зыгъэцӀэкӀэщтыгъэу, 2002 — 2005-рэ илъэсхэм Адыгэ кълэ ипэщэгъэу ПэрэныкӀо Казбек.

— Тхылъыр кызырэрэ-дэкӀыгъэм сшъхъэкӀэ сигъэ-гушлуагъ. Ар Красноярскэ кызырэрэщыдэкӀыгъэр зыкӀэ

дэгъу. Мэщбэшлэ Исхъакъ сэмэркъэу «Шъэумэн Хъазрэт красноярскэхэм тэщ нахъ шлу альэгъу» кызырелуагъэм шыпкъа-гъэ горэ зэрэхэлъым ар кыеушхъаты. Ау а цыфым ышлагъэр зы тхылъ закь-кӀэ кыплотыкышхъуштӀэп, джыри кыкӀэлъыкӀонэу сыщэгъуы. Бзылфыгъэу тхылъыр зытхыгъэм Шъэ-умэн Хъазрэт ищылэныгъэ мэхъанэ зилэ хъугъэ-шлагъэу хэтыр зэкӀэ доку-ментальнэу кыгъэшпып-къэжызы кырилотыкыгъ, авторым иофшлэн осэ-шлэу фэшлыныр тэфэ. Тхылъым «гъогу маф» есӀэлэ, — кыылауагъ ащ.

Гуцылэр лыгъэкӀотагъ РСФСР-м и Апшъэрэ Совет идепутатыщтыгъэу, Адыгэ хэку исполкомым итхъамэтагъэу Лыхъэс Мухьдинэ.

— Нелэре юфтхъабзэм тарихъ мэхъанэ ил ыкли зыгу къэкӀи зэхэзыщгъэ тхылъеджаплэм иофшлэ-хэм тафэраз. Илъэс 50-кӀэ узэкӀэлэбэжмэ Шъэумэн Хъазрэт нэлъасэ сыфэ-хъугъ. Ащ кылэжыгъ тхылъ пчъагъэ фатхыныр.

Нелэре тхылъыр кыткӀэ-хъухъэрэ лӀэужхэм къафэ-нэшт, Хъазрэт фэдэ цыф-хэр зэрэщылагъэхэр, шлоу, гъэхъагъэу зэрэхъагъэхэр ныбжыкӀэхэм арэшлэ, — хигъэунэфыкӀыгъ Лыхъэсэм.

Зэляшлэрэ тхакӀоу, де-путатэу Евгений Саловым Джек Лондон итхыгъэ иллы-хъужь Шъэумэныр зэрэ-фагъадэрэр кыылауагъ. Тхылъыр тарихъ-биографи-ческэу зэрэщытыр кыыхи-гъэщыгъ.

Шъэумэн Хъазрэт ичлы-плэгъухэм, магаданцэхэм, сибиряххэм, политическэ юфшлэшхохэм ягукъэ-кыжхэр тхылъым щыу-гъоигъэх. А къэбархэр авторым кызылэклэгъахъан-хэм пае кызытегушылэрэр зыдэщылэгъэ чыплэхэм кӀозэ, Урысыем ишӀолпыр-хэр кызызепикӀухъагъэх.

«Зэгорэм Шъэумэн Хъазрэт ыцӀэ шӀолпырым, етӀанэ зэрэ Урысыеу щы-зэляшлагъ, джы ар цыф лъэпкъхэм зэкӀэми ашлэ. Ащ ищылэныгъэ зэрэщытэу ихэгъэгъу фэгъэхыгъ» — етхы авторым. Тхылъым иллыхъужь зыщыщ лъэп-къым, къуаджэм шлулэ-гъоу афырилэр, зэляри-гъэшлэнхэу зэрэхъугъэр дэгъоу ащ кырилотыкы-гъэх. Шъэумэн Хъазрэт дышъэу кычӀихыгъэм ибагъэ фэдэу, ишлушлэ зе-кӀуакӀэхэр, цыфхэм, хэгъэ-гум, кӀэлэцӀыкӀухэм шлу-лэгъоу афырилэр зэрэ-гъунэнчхэр агъэлъапӀэ.

Елена Еханинам кы-зерилауагъэмкӀэ, 2019-рэ илъэсым мы тхылъыр атхы-нэу рахъухъагъ, хэутынм зыфагъэхъазырыгъэр 2021-рэ илъэсым итыгъэгъаз.

— Шъэумэн Хъазрэт ищылэныгъэ фэгъэхыгъэ къэбарым иугъонин илъэс фэдизрэ сыпыллыгъ. Анахь пэрыохъу кыинэу силэгъэр тхылъыр стхыным ежъ кыегъэшлугъэныр арыгъэ. Нэужым Хъазрэт Мэджидэ ыкӀор кызызэгъым, иоф-шлэныр фэдитӀукӀэ нахъ псынӀкӀэу лыкӀотагъ. Тхылъым икыдэгъэкӀын хэлэжьэгъэ пстэзуми лъэ-шэу сызэрафэрэзэр ясӀо сшӀоигъу, — видеозепхы-ныгъэм кыщылэуагъ Елена Еханинам.

Лъэтегъэуцор къэзыгъэ-кӀэрэклэгъэхэм ащыщ рес-публикэм итворческэ куп-хэм ыкли артистхэм къа-тыгъэ концерттыр. Джащ фэдэу юфтхъабзэр кы-гъэбайгъ Шъэумэн Хъазрэт ищылэныгъэ гъогу фэгъэ-хыгъэ тхылъ къэгъэлъэ-гъонэу Лъэпкъ тхылъеджа-плэм кыгъэхъазырыгъэм.

ЮШЫНЭ СУСАН.

Сурэтхэр Юшынэ Ас-пӀан тырихыгъэх.

«Укьэзыгъэбаирэр уиджыбэ илтыр арэп, цыфхэм афапшIэрэр ары нахь»

ЗэлашIэрэ предпринимателэу, меценатэу, кьэралыгъо ыкIи политическэ IофышIэшхоу, дышъэм икьычIэхын дэлэжьэрэ компаниешхоу «Полюс» зыфилорэр зыгъэпсыгъэу, Адыгэ Республикэм ипэщэгъэу Шъэумэн Хьазрэт ыныбжь илэс 85-рэ зэрэхуыгъэм фэгъэхыгъэ игъэклотыгъэ мэфэклIофтхьабзэ икьоджэ гупсэу Афыпсыпэ щыкIуагъ.

Ащ хэлэжьагъэх Урысыем IофшIэнымкIэ и Лыхъужьэу, Адыгеим, Къэбартэе-Бэлъкьарым, Къэрэцъе-Шэрджэсым янароднэ тхакIоу МэщбэшIэ Исхьакъ, АР-м культурэмкIэ министрэу Аульэ Юрэ, псауныгъэр кьэухъумэгъэнымкIэ иминистрэу Мэрэтыкьо Рустем, Афыпсыпэ кьоджэ псэуплэм ипэщэу ШлуцIэ Казбек, я XXI-рэ лIэшIэгъум икlinikэу Шъэумэн Хьазрэт ыцIэ зыхырым ипэщэу Жэнэ Аскэр, агрохолдингэу «Дружба народов» зыфилорэм игенеральнэ пэщэу Джарымэ Адам, Шъэумэн Хьазрэт иныбджэгъухэр, IофшIэгъухэр, кьоджэдэхэр.

МэфэклI пчыхъэзэхэхэм щыжъотыгъ, культурэмкIэ Гупчэм тIысыпIэ нэклI чIэтыжыгъэп. Iофтхьабзэм изещакIохэм пэублэ псалъэкIэ ар кызылуахыгъ.

— Непэ мурадэу тилэр дахэ. Щытхуэ кьэзылэжьэу, цыфыгъэр зишъуашэу, дгъэлъапIэу Шъэумэн Хьазрэт Мэджыдэ ыкIоум тизэхэхэ фэгъэхыгъ.

ЗимэфэклI мафэ хэзыгъэунэ-фыкIырым щылэныгъэ ыкIи IофшIэн гъогу дахэу кыкIугъэр, джыри ныбжьыкIэ дэдзэ (илэс 16-м кыщегъэжьагъэу) шлушIэн Iофтхьабзэхэм зерафэжьагъэр, кIуачIэ, лъэклI зимылэм, нэжIужьхэм аделэныр зеришэныр, нэмыкIхэри игъэклотыгъэу кьалотэгъэх. А пчыхъэм гуцылэ анахь фабэу щылэ пстэури Шъэумэн Хьазрэт ыцIэ ащ чылугъэх. Кьэклотлагъэ пэпчэ кьэгушылэ, шIур, лытэныгъэр кьэзылэжьыгъэ ячIыпIэгъу зэрэфэразэхэр кьыралотыкIы ашIоигъуагъ.

КупкI зыхэлъ гуцылэхэмкIэ Шъэумэн Хьазрэт зыфэдэр кьырилотыкIыгъэ народнэ тхакIоу МэщбэшIэ Исхьакъ.

— ... Зищылэныгъэ кьин хэ-зылэгъогъэ, гушлуагъо хэзыхыгъэ Шъэумэн Хьазрэт гукIэгъурэ гугъапIэрэ зыхэлъ цыфышIу хьалэлэу Тхьэм кьытфигъэгъэхыгъ. Цыфым ишлушIэ кIодырэп, Шъэумэным ишлушIэ егъашIэм щылэшт.

Министрэхэу Аульэ Юрэ ыкIи Мэрэтыкьо Рустем япсалъэ игъэклотыгъэу кьыщалотэгъэ республикэм икультура, псауныгъэр кьэухъумэгъэным Шъэумэн Хьазрэт илахышIу зерахилъхэр. Социальнэ псэуалъэхэр, сымэджэщхэр, поликлиникэхэр имылыккIэ аригъэшIыгъ, аригъэгъэцкIэжьыгъэх, Къэралыгъо академическэ ансамблэу «Налмэсым», нэмыкI творческэ купхэми ахъэцкIэ аделэ. Джащ

фэдэу кьыхагъэщыгъэхэм ащыщ зэпахырэ узэу коронавирус кьызежъэм республикэр Iэпылэгъунчъэу кьызыримыгъэнагъэр. Ар кьызылэжьагъэхэм ащIэзэнхэу поселкэу Инэм госпиталь ежI имылыккIэ щаригъэгъэпсыгъ, оборудованиеу, нэмыкI псэуалъэу ящыкIагъэхэр чIаригъэгъэуцагъэх.

Я XXI-рэ лIэшIэгъум икlinikэу Афыпсыпэ дэтым ипэщэу Жэнэ Аскэр гуцылэр лыгъэклотэгъ.

— Европейскэ шапхъэхэм татэтэу, лъэхъаным диштэрэ оборудованиехэр тилэхэу илэс пчъагъэхэм кьэклотI Iоф тэшIэ. Псауныгъэр дгъэпытэнымкIэ амал инхэр тIэклэлъых. Зэрэ Урысыеу щыпсэухэрэм тилэзапIэ

«Зищылэныгъэ кьин хэзылэ-гъогъэ, гушлуагъо хэзыхыгъэ Шъэумэн Хьазрэт гукIэгъурэ гугъапIэрэ зыхэлъ цыфышIу хьалэлэу Тхьэм кьытфигъэгъэхыгъ. Цыфым ишлушIэ кIодырэп, Шъэумэным ишлушIэ егъашIэм щылэшт».

зыщагъэхужьын алъэклI. А зэптэури зишлушIагъэр Шъэумэн Хьазрэт, — кьылуагъ ащ.

Непэ зимэфэклI мафэ хэзыгъэунэ-фыкIырым зыфэдэ кьэмыхуыгъэ цыфхэм зеращыщыр кьоджэ псэуплэм ипэщэу ШлуцIэ Казбек кьыхыгъэщыгъ.

— Шъэумэн Хьазрэт ицIыфыгъэ, гукIэгъоу хэлым уасэ афэшIыгуай. Ащ фэдэ цыфхэр бэрэ кьэхуэхэрэп. Джащ фэдэ кьабзэу цыфхэми уасэ, лытэныгъэ фашIы. ИмэфэклI мафэ тефэу Афыпсыпэ дэс унагъо пэпчэ шлухъафтын кьыфишIыгъ, — ело ащ.

НыбжьыкIэхэм ацIэклI Шъэумэн Хьазрэт кьыфэгъушлуагъ ыкIи рэзэныгъэ зыхэлъ гуцылэхэр кьыфишIагъэх Кьыблэ Осетием изаслуженнэ артистэу, кавказ кьашьохэмкIэ студиеу «Нарт» зыфилорэм ипэщэу Тутарыщ Султан.

— Шъэумэн Хьазрэт цыфхушхоу, зэлухыгъэу щыт. ИгъэшIэ гъогу зэрыгуазэзэ зэрыклорэ гуцылэхэр кьыхэзгъэщы сшIоигъу: «Амал зилэ нэбгырэ пэпчэ фэлъэкIышIтымкIэ кьыпэблагъэм Iэпылэгъу фэхъун фае. Укьэ-зыгъэбаирэр уиджыбэ илтыр арэп, цыфхэм афапшIэрэр ары нахь», — хигъэунэфыкIыгъ Тутарыщым.

Красноярскэ краим игубернаторэу Александр Усс, Красноярскэ имэрэу Сергей Еремин, Дунэе Адыгэ Хасэм ипрезидентэу Сэхъурэкьо Хьаути, Сыхъум кьэлэ клиническэ сымэджэщым иврач шхьалэу, Абхъазым изаслуженнэ врачэу Вячеслав Абухбэ кьызырэфэ-гушIохэрэ видеокIэ мэфэклI пчыхъэзэхэхэм кьэклотлагъэхэм кьарагъэлъэгъу. Джащ фэдэу кьыфэгъушлуагъэхэм ащыщы Шъэумэн Хьазрэт фэгъэхыгъэ фильмым ыкIи тхылым иавторхэу Александр ыкIи Елена Еханинхэр.

ВидеокIэ кьызырэфэгъушлуагъэхэм имызагъоу, гуцылэ фабэхэр зэрыт тхыгъабзэу кьагъэхыгъэхэми кьаджагъэх.

Афыпсыпэ щыпсэухэрэм ыкIи хьакIэу кьэклотлагъэхэм мэфэклI пчыхъэзэхэхэр агу зэрэрихыгъэр, Шъэумэн Хьазрэт игуныкI, ишлушIагъэ, ицIыфышIу, ащ зэрэфэразэхэр кьыралотыкIыгъ, псауныгъэ илэу илэсыбэрэ щылэнэу кьыфэлъэлэуагъэх.

Мылыкшхо илэу дунаим тетыр бэ, ау Шъэумэн Хьазрэт шлушIагъэу илэм фэдиз ышIагъэу щылэр зэрэмаклэр кьэгушылэгъэ пстэуми кьыхагъэщыгъ.

Пчыхъэзэхэхэр концерт программэмкIэ лъагъэклотэгъ. Темыр Кавказым щызэлъашIэрэ артистхэу Быштэкьо Азэма, Дзыбэ Фатимэ, Апэнэсэ Астемыр, Мышъэ Азидэ, Бербекэ Аскэр, кьэшьоко ансамблэу «Адыгэхэр» ыкIи адыгэ лъэпкэ Iэмэ-псымэхэмкIэ ансамблэу «Уджыр» зыхэлэжьагъэхэ концертным кьэзырэгъуоигъэхэр еплъыгъэх. Ащ ыуж адыгэ джэгум зилэтыгъ.

Кьыхэзгъэхэжьы сшIоигъу, жьоныгуаклэм и 1 — 2-м кьуаджэу Афыпсыпэ игупчэ Шъэумэн Хьазрэт ыцIэклэ кIэлэцIыкIухэм апае ыкIэ зыхэмылэ аттракционхэм Iоф щашIагъ. Джащ фэдэу IэшIу-лушIухэр, мороженэр, нэмыкI гъомылапхъэхэр ыкIэ хэмылэу кьапагъохыгъэх. НыбжьыкIэ цыкIухэм чэрыгъоу мы мафэм кьыкIугъэр зымыуасэ щылэп. Ахэм Шъэумэн Хьазрэт гуцылэ дахэхэр, фабэхэр кьыфалуагъэх, шлу зэралъэгъурэр кьыхагъэщыгъ.

ИШЪЫНЭ Сусан.

ЯшIэжъ дгъэлъэпIэныр типшъэрылъ

Хэгъэгу ззошхом итарихъ лыхъужьныгъэрэ лыгъэрэ ахэлъэу фашист техаклохэм апэуцугъэхэм, тикъэралыгъо шъхьафит зышыхъыгъэ Советскэ Союзым ицъыф миллион пчъагъэмэ ящылэныгъэ епхыгъ.

Хэгъэгу ззошхом кыгъэлъэгъуагъ тисоветскэ цыфхэм гу кIуачIэу ялэр, къэралыгъор чыплэ кын зеуцом, язэкъотныгъэ, зыфэдэ къэмыхъугъэ ялыблэнагъэ ишIуагъэкIэ Теклоныгъэр кыдахагъ.

Хэгъэгу ззошхом илъэхъан лыхъужьныгъэ ахэлъэу пным пэуцужьыгъэхэм ащыхы Адыгэ хэку хыкумым ипэагъэхэу Б. Наурзэр, И. ТIэшъур, К. Ацумыжъыр, Адыгэ хэку хыкумым ипэагъэ игуадзэщыгъэу С. Кальсин, МыекIопэ къэлэ народнэ хыкумым ипэагъэу В. Стариковыр, АР-м и Апшъэрэ хыкум ихыкумышIэу отставкам щылэ И. Погожевыр, МыекIопэ къэлэ хыкумым инароднэ хыкумышIэу Я. Шиновыр, нэмыкIхэри.

АР-м и Апшъэрэ хыкум, къэлэ ыкIи район хыкумышIхэм хыкум системэм иветеранхэм, джащ фэдэу Хэгъэгу ззошхом иветеранхэм ясурэтхэр ыкIи ацIэхэр зэрыт Щытху пхъэмбгъухэр къащыфизэлъахыгъэх. Адыгеим ихыкум системэ итарихъ имузееу правосудиэм и Унэ хэтым Хэгъэгу ззошхом хэлэжъгъэ хыкумышIхэм хэушъхьафыкIыгъэ экспозицие ащыфагъэпсыгъ.

Теклоныгъэм икыдэхын зилахышIу хэзышыхъэгъэ хыкумышIхэм ацIэхэр мыкIодыжын кIэнэу тарихъым кынагъэх.

НАУРЗЭ Борис Батэ ыкIор (1920 — 2000)

1956-рэ илъэсым чъэпыогъум кышыблагъэу 1982-рэ илъэсым бэдзэогъум нэс Адыгэ хэку хыкумым итхьамэтагъ, РСФСР-м изаслуженнэ юрист, СССР-м ижурналистхэм я Союз хэтыгъ.

Б. Наурзэр Красногвардейскэ районым ит къуаджэу Джамбэчы кышыхъугъ ыкIи заом ыпэкIэ къуаджэм дэтыгъэ гурыт еджаплэм кIэлэгъаджэу Iоф щылагъ. 1941-рэ илъэсым Борис БатIэ ыкIор фронтым Iухьагъ. Хэгъэгу ззошхор зыкIогъэ мэфэ 1418-м щыцэу мэфэ 1365-м заом имашIо хэтыгъ.

Фронти 8-мэ ащызэуагъ. Латвиер, Литвар, Эстониер, Выборг, Даниг, Варшавэ, Ленинград, Сталинград, Кавказыр шъхьафит зышыхъыгъэхэм ахэтыгъ. Заор Берлин щыхыгъ, рейхстаг идэпкъ ыльэкъуацIэ тыритхагъ. Б. Наурзэм Хэгъэгу ззошхом иорденэу а I-рэ шыуашэ зилэр, орденэу «Щытхуым и Тамыгъэ», медалэу «За оборону Ленинграда», нэмыкIхэри кыфагъэшъошагъэх.

Зэо ужым Б. Наурзэм Все-союзнэ юридическэ заочнэ институтым икIутамэу Ростов дэтыр кыухыгъ. Краснодар краимкIэ народнэ хыкумхэм яотдел иревизорэу, Теуцожь районым инароднэ хыкумышIэу Iоф ышлагъ. Правосудиэм ехыллэгъэ тхыль ыкIи статья пчъагъэмэ яавтор. Теклоныгъэр кызыдахагъэр илъэс 70-рэ зыщыхугъэм тефэу АР-м и Апшъэрэ хыкум и Тхьаматэщыгъэу Трахъо Аспъан игукъэкIыкIэ Борис зыщыпсэугъэ унэу МыекIуапэ дэтым мемориальнэ пхъэмбгъу кышыфизэлъахыгъ.

ТIЭШЪУ Ибрахым Сэфэрбий ыкIор

1948-рэ илъэсым мэлылфэгъум кышыгъэжъагъэу 1956-рэ илъэсым чъэпыогъум нэс Адыгэ хэку хыкумым итхьамэтагъ.

ТэхутэмькIое районым хэхъэщыгъэ къуаджэу ЛахыщыкIуае кышыхъугъ. Тхылфеджалэм иIофшIэхэм апае курсхэр, Адыгэ лъэпкъ профессиональнэ коопеджаплэр, хыкум-прокурор IофшIахэр зыщагъэхъазырхэрэ юридическэ курсхэр ыкIи юристхэм яшIэныгъэхэм зыщагъэхъорэ Апшъэрэ курсхэр кыухыгъэх. ЩакIоу, бухгалтерэу Iоф ышлагъ. Хыкум IофшIэныр 1937-рэ илъэсым ригъэжъагъ. Шэуджэн районым ия 4-рэ участкэ ыкIи МыекIуапэ ия I-рэ участкэ народнэ хыкумышIэу ащылэжъагъ. Адыгэ хэку хыкумым хэтыгъ, хэку хыкумым ипэагъэ игуадзэу ыкIи Адыгэ хэку хыкумым итхьаматэу Iоф ышлагъ.

1941-рэ илъэсым дзэм кIуагъэ, 1942-рэ илъэсым заом Iухьагъ. Заом илъэхъан я 83-рэ

хэушъхьафыкIыгъэ бригадэ и Дзэ трибунал хэтыгъ, я 84-рэ Гвардейскэ Карачаевскэ шхончэо дивизием и Дзэ трибунал итхьамэтагъ.

ТIэшъу Ибрахым медальхэу «За победу над Германией в Великой Отечественной войне 1941 — 1945 гг.», «За боевые заслуги» зыфилохэрэр кыфагъэшъошагъэх.

КАЛЬСИН Спиридон Петр ыкIор

Адыгэ автоном хэкум ихэку хыкум хэтыгъ, 1965-рэ илъэсым кышыблагъэу 1984-рэ илъэсым нэс Адыгэ хэку хыкумым итхьаматэ игуадзэу Iоф ышлагъ.

1921-рэ илъэсым Кировскэ хэкум и Уржумскэ район кышыхъугъ. КIэлэгъэджэ училищыр ыкIи Всесоюзнэ юридическэ заочнэ институтым икIутамэу Краснодар дэтыгъэр кыухыгъ. Заом ыпэкIэ ублэплэ еджаплэм икIэлэгъэджэу Iоф ышлагъ. 1940-рэ илъэсым иIоныгъо кышыгъэжъагъэу дзэм кыулыкIур щыхыгъ. Мурманскэ шьолъырым ия 101-рэ погранотряд ия 16-рэ погранзаставэ иполитрук игуадзэу, Карельскэ фронтым и НКВД ихэушъхьафыкIыгъэ отдел ивзвод иполитрук игуадзэу, оперуполномоченнэ иIэпылэгъоу, фронтым и Контразведкэ и ГъэлорышIаплэу «Смерш» иоперуполномоченнэу щытыгъ. Зэо ужым оперуполномоченнэу, старшэ уполномоченнэу, отделением ипэагъэ игуадзэу ыкIи а I-рэ Дальневосточнэ фронтым и Контразведкэ и ГъэлорышIаплэ, нэужым Приморскэ дзэ округым япашэу, Дальневосточнэ дзэ округым КГБ-м ихэушъхьафыкIыгъэ отделхэм я ГъэлорышIаплэ истаршэ уполномоченнэу кыулыкIур ыхыгъ. 1956-рэ илъэсым КГБ-м иорганхэм ахэкIыжы, запасым тIысыжыгъэх.

МыекIуапэ кызыгъэзэжыым Адыгэ автоном хэкум и Къэралыгъо архив инспектор IэнатIэ ыгъэцIагъ. 1959-рэ илъэсым бэдзэогъум кышыгъэжъагъэу ААО-м ихэку хыкум хэтыгъ, нэужым ААО-м ихэку хыкум ипэагъэ игуадзэу Iоф ышлагъ. Жьогъо Пльыжым иорден,

медальхэу «За победу над Германией в Великой Отечественной войне 1941 — 1945 гг.», «За победу над Японией», «За оборону советского Заполярья» зыфилохэрэр кыфагъэшъошагъэх.

ПОГОЖЕВ Иван Яков ыкIор (1927 — 2009)

АР-м и Апшъэрэ хыкум ихыкумышIэу отставкам щылэ, УФ-м ыкIи АР-м язаслуженнэ юрист.

Воронеж хэкум ит псэуплэу Лосево кышыхъугъ. Ленинград юридическэ институтэу Калинин ыкIи Ленинград къэралыгъо университетэу А. Ждановым ацIэхэр зыхыхэрэр кыухыгъэх.

Иван Погожевым Ростов дэт механическэ заводым рабочэу, Адыгэ хэку исполкомым общественнэ рэхьатныгъэр къэухъумэгъэнымкIэ и ГъэлорышIаплэ исследователэу ыкIи истаршэ следователэу, МыекIопэ горпичеторгым юрисконсультэу ыкIи МыекIопэ хэушъхьафыкIыгъэ профучилищым кIэлэплэу Iоф ащишIагъ. 1965-рэ илъэсым И. Погожевыр Адыгэ хэку хыкумым хагъэхьагъ, АР-м и Квалификационнэ хыкум иколлегие хэтыгъ. 2002-рэ илъэсым отставкам кIуагъэ.

1944-рэ илъэсым Iоныгъом И. Погожевыр дзэм ащагъ. Хэгъэгу ззошхом иорденэу я II-рэ шыуашэ зилэр, медалэу «За победу над Германией в Великой Отечественной войне 1941 — 1945 гг.» зыфилохэрэр кыфагъэшъошагъэх.

ИлъэскIэ узэкIэлэбэжымэ, Адыгеим ихыкум сообществэ икIэщакIоу фронтовикыр зыщыпсэугъэ унэу МыекIуапэ дэтым мемориальнэ пхъэмбгъу кышыфизэлъахыгъ.

АЦУМЫЖЪ Къасим Лымаф ыкIор

1935-рэ илъэсым шышъхъэлум кышыгъэжъагъэу 1941-рэ илъэсым Iоныгъом нэс Адыгэ хэку хыкумым итхьамэтагъ.

ТэхутэмькIуае кышыхъугъ. ТэхутэмькIое волостной ми-

лицем уголовнэ лыхъунымкIэ агентэу кыулыкIур щыхыгъ, заводым мастерэу Iоф щылагъ. Ростов-на-Дону дэтыгъэ илъэситIу дзэ-политическэ еджаплэр ыкIи юридическэ курсхэр кыухыгъэх.

Ацумыжъ Къасимэ ПэнэжыкIуае ия 2-рэ участкэ, ТэхутэмькIуае ия 1-рэ участкэ народнэ хыкумышIэу щытыгъ, Адыгэ хэку хыкумым хэтэу Iоф ышлагъ. 1939-рэ илъэсым лэжъахлэхэм яхэку Совет депутатэу хадзыгъ.

1941-рэ илъэсым Iоныгъом и 15-м Адыгэ хэку комитетым и Бюро иунашъокIэ Адыгэ хэку хыкумым итхьаматэ IэнатIэр кыгъэтIылы дзэм кыулыкIур щыхынуэу кIуагъэ.

Хэгъэгу ззошхом илъэхъан лыхъунагъэ кызыхыгъафэзэ зэрэзэуагъэм фэшI Жьогъо Пльыжым иорден тIогъогъо кыфагъэшъошагъ. Джащ фэдэу медальхэу «За взятие Будапешта», «За оборону Одессы», «За оборону Кавказа», «За оборону Севастополя», «За оборону Сталинграда», «За Победу над Германией в Великой Отечественной войне 1941 — 1945 гг.» зыфилохэрэр кыратыгъэх.

Уахътэр псынкIэу лъэкIуатэ. Тисоветскэ дзэхэм Теклоныгъэр кызыдахагъэр мыгъэ илъэс 77-рэ хугъэ. Непэ тарихъыр кIатхыкIыжын мурад ялэу, тидзэкIолIхэм лыгъэу зэрэхьагъэр агъэцIыкIунэу фэхэу макIэп зэхэтхырэр. ЗэкIэм амалэу тилэр етхьылIээ, ар хэти кыдэдгъэхэу хушътэп. Мы мафэхэм Урысыем и Армие идзэкIолIхэм ыкIи офицерхэм хэушъхьафыкIыгъэ дзэ операцием апсэ емыблэжъхэу хэлэжъэх, Украинэм зышъхъэ кышызылэтыгъэ нацистхэр лъэпсэкIод ашIых. Теклоныгъэ кыдзыхыгъэхэм альэныкIокIэ тэ пшъэрылэу тилэр Хэгъэгу ззошхом хэлэжъагъэхэм яшIэжъ кызыухъумэныр ыкIи мамырныгъэм тыфэбэнэныр ары.

АР-м и Апшъэрэ хыкум и Тхьаматэу Б. А. ШУМЭН.

Искусствэм щыцлэрылохэр

Игущыцлэ щыфхэм алъэлэсы

Дунаим щызэлашлэрэ артистэу Зыхэ Заурбий ыныбжь ильэс 75-рэ зэрэхурэм фэгъэхыгъэу гущылэгъу тыфэхугъ.

Кошхэаблэ кыщыхугъ. Икелэцлыклогъом кыщыублагъэу художественнэ купхэм ахэтыгъ. Концертхэм, фестивальхэм, театраллизованнэ едзыгъохэм ахэлэжьэныр ыгу рихыщтыгъ. Культурэм, искусствэм нахь афэщагъэу щытыгъэми, медицинэ училищэу Налчык дэтым члэхъагъ.

— Сятэу Хьатутэ медицинэ илофышлэ сыхъунэу фэягъ. Ильэу згэцакли еджакло Налчык сыклуагъ, — кьелуатэ Зыхэ Заурбий. — Училищым ыуж лэпылэгъу псынклэм илофышлэу зы ильэсрэ сылэжьагъ. Сишлэныгъэхэм ахэзгъэхъон симурадэу апшэрэ медицинэ еджаплэм сычлэхъагъ.

— **Заурбий, сз зэрэсшлэрэмкелэ, апшэрэ еджаплэм кьэшьокло ансамблэ щызэхапщи, ори ущыуджыщтыгъ.**

— Искусствэр лъэшэу сыгу рихыщтыгъ, ныбджэгъухэр щыслагъэх. Тыкхашьозэ лъэпкым итарихъ, шэн-хабзэхэр цыфхэм алъыдгъэлэсыщтыгъ.

— **Медицинэр лэпкыб хъуным утещыныхъэщтыгъэба?**

— Тыныбжьыклагъ, тшлогъэ-шлэгъоныгъэр бэ. Цыфхэм шлу афатшлэ тшлогъуагъ.

— **Медицинэр зыфэлажьэрэр...**

— Кызгурэлэ кьанло пшлэи-гъор. Псауныгъэм икьэхуэмэн уфэлэжьэныр зымыуасэ щылэп. Ары шхъае, гурмэлъыхъоба, кыыхыщтыр кьэ-шлэгъошлэп.

— **Театрэм, музыкэм ыкли кином я Къэралыгъо институтэу Ленинград дэтым учлахы, уисэнэхъат зэблэпхыгъ.**

— Адыгэ студийер Ленинград щеджэщтыгъ. Кукэнэ Мурат, Уджыху Марет, Кушлу Светланэ, Зыхэ Мэпайчэт, Ацумыж Нурбий, Ацумыж зэшхъэгъусэхэу Аслъанрэ Сарэрэ, Нэгъой Инвер, Хьаклэгъогъу Къэсэй, Хьатхьаклэмэ Аскэрбий ясэнэхъат зыфагъэсагъ, Адыгеим кьагъэзэжьыгъ.

— **Зыцлэ кьеплуагъэхэр Адыгеим щашлэх. Тхылъ пльыжккэ еджаплэр Ленинград кыщызылэхыгъэмэ уащыщ. Ильэс еджэгъухэр сыд фэдэгъахэ?**

— Гъэшлэгъоныгъэх, гум шлу-келэ кьинэжьыгъэх.

— **Щысэ кьытфэпхы тшлогъу.**

— А лъэхъаным СССР хэгъэгъушхом тыщыпсэущтыгъ. Апшэрэ еджаплэхэм я Дунэе фестивалэу Прагэ щыклуагъэм апэрэ чыплэр кыщыдэтхыгъагъ. Анахъэу сщымыгъупшэжырэр Прагэ тыщылэу Адыгеим икьэшьокло ансамблэу «Налмэсым» фестивалым тызэрэщылкелэгъагъэр ары. Урысыем икартэ уеплымэ, Адыгеим чыплэу щыубытырэр маклэ, арэу щытми, тиреспубликэ игъэхъагъэхэмкелэ дунаишхом щашлэ, цагъэлъаплэ. Сэ ащ сырэгъушхо. Фестивалэу «Прагэ игъатхэ» тызэрэхэлэжьагъэр сщыгъупшэрэп.

Адыгеим кьызагъэзэжьым

— **1976-рэ ильэсым Адыгеим шукъэкложьыгъ.**

— Ащ кыщегъэжьагъэу Лъэпкэ театрэм артистэу лф щысэшлэ.

— **Роль пшы пчъагъэ кьэпшыгъ. Упшыгъэу загъорэ кьыпщэхъуа?**

— Уисэнэхъат уфэшъыпкьэмэ, лфшлэным уимыгъэпшыщтэу сэлъытэ. Жанрэ зэфэшхъафхэм кьащысшырэ рольхэр дунэе классикэм, Адыгеим ильэпкэ искусствэ пытэу хэу-цуагъэх.

— **Гуклэ кьафэбгъэзэжьэу кьыхэккэ?**

— Ролыр щылэныгъэм щыцэу пльытэзэ, гуклэ кьыздеохъаклы.

— **Заурбий, фильмхэм уахэлэжьэу кьыхэккыгъ. Театрэмрэ кинофильмхэмрэ зэо-гъапшэхэ?**

— Театрэр нахь сыгу рехъы. Шэн-хабзэхэр, щылэныгъэм кьыхэхыгъэ пычыгъохэр нахь шхъафитэу, гурылогъошлэу кьэо-гъэлабгъох. Кином ихэбзэ хэхыгъэхэр фэшхъафых, ролым псэ кьыпыбгъаклэ пшлогъу, икьоу кьызылупхыныр нахь кьин.

— **Шым утесэу сурэтхэр тэльэгъух, фильмхэм уахэлэжьэ.**

— Шыр цыфым иныбджэгъушлу. Фыщытыклэу фыуилэр, узэрэфэшъыпкьэр кьыгурэлэх. Шым утесэу уилэпкэ ичлыгу, кьушхъэ лъапэхэр кьэпкхуанхэр лъэшэу зигуапэхэм сачыщ.

Кьыодэлурэм ульэлэса?

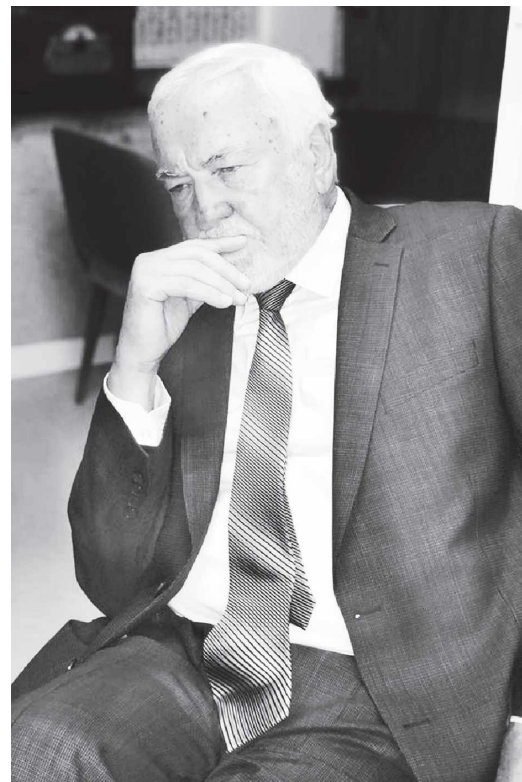
— **Артистыр кьышлырэ ролымккэ залым члэхэм алъы-лэсын фаеу искусствэм щалъытэ.**

— Залым члэхэм узэралъы-лэсыгъэм иэнергетикэ ори кьып-фигэзэжьын, кьыплъылэсыжьын фае. Сэ ар кьызэрэздэхъуштым сыдыгъуи сыпыл. Театрэм уфэлэжьэным пачэ цыфым ищылэ-ккэ, игупшысаккэ, лъэпкэ лфхэм гуклэ уалъылэсын фаеу тиклэлэгъаджэхэм кьытало-щтыгъ. Дунаим уфэчэфын, шлурэм зэрэтеклоштым цыхъэ фэ-пшыл фае.

— **Уигупшысэхэр щылэныгъэм кьыщыбдэхъуха?**

— Кыыздэхъухэ сшлогъоу сэпсэу.

— **Сценэм уфэзэщэу кьы-хэккэ?**

зыфилэхэрэм Устэкъор уигъусэу уахэлэжьэщтыгъ.

— Ролым ыкупкэ псынклэу зэралъы-лэсырэм ишлуагъэ-ккэ спектаклэр кьы-гъэбаищтыгъ. Ар артист шъыпкьэу театрэм щалъытэ-щтыгъ.

— **Лъэпкэ театрэм артист цлары-лю илэгъэхэр тчы-гъупшэхэрэп.**

— Клык Юр, Мурэтэ Чэпай, Пэрэныкыо Чатиб, Устэкъо Мухтар, нэмыкхэм Лъэпкэ театрэм хэхъоны-гъэ ин фашыгъэу сэлъытэ. Ныбжь гурыт зилэхэри, нахь ныбжьыкла-лохэри роль зэфэшхъафхэм якъэ-шлын фэхъазырых.

— **Урысыем итеатрэхэм ялофы-шлэхэм я Союз исекретарэу яцэнэрэу уахэзгъыгъ, Адыгеим итеатрэхэм ялофышлэхэм я Союз 1987-рэ ильэсым кьы-щегъэжьагъэу урипаш.**

— Кьыблэ шьолъырым итеатрэхэм ялофшлэн зэрэзэхэ-щэрэм сыфэгъэзагъэу секретарь лэнатлэр сэгъэцаклэ. Театрэхэм хэхъоныгъэхэр афэхъух, спектаклэ дэгъухэр ащэ-гъэуцух.

— **Тиреспубликэ и Лъэпкэ театрэу Цэй Ибрахимэ ыцлэ зыхырэм ильэс зэфэшхъафхэм режиссер дэгъухэм лф щашлагъ.**

— Тхьаклэмэщэ Налбий, Нэгъой Инвер, нэмыкэ режиссерхэм тафэраз, тиспектаклэхэр театрэр зышлогъэшлэгъонхэм агу рехых. Ти Лышхъэу Кьумпыл Мурат гъэзетымккы «тхъау-гъэпсэу» есложы сшлогъу. Лъэпкэ театрэм гъэцэклэжьын лфшлэнхэр цаухыгъэх. Творчествэм зедгъэушомбгъунымккэ Кьумпыл Мурат лэпылэгъу кьы-зэрэтфэхурэм тегъэгъушлэ.

— **Заурбий, Мэлайчэтрэ орырэ унэгъо дахэ шьуйл, пшэзшитлурэ зы шьаорэ зэдэщуплугъ.**

— Зуралбий тильэуж рэкло. Ар артист, режиссер. Тиклалэхэм сабылхэр ялэх.

Урысыем, Абхъазым, Пшызэ, Къэбартэе-Бэпкъарым яза-служеннэ артистэу, Адыгэ Рес-публикэм инароднэ артистэу Зыхэ Заурбий лъэпкэу зы-щыщым, Адыгэ Республикэу зыщыпсэурэм агъэлъаплэ. Имэфэккэ пачэ тыфэгъушлэ. Тхьэм бэгъашлэ, насыпышлэ уешл, тилъаплэу Заурбий!

ЕМТИЛЬ Нурбий.

— Непэрэ уахэтэм изакъоп сыккызытегушылэ сшлогъор. Артистэу лф пшлэным фэшл сценэм укызыэрэтэхъащтым гуклэ узэрэфэхъазырым мэхъэнэ ин ил. Ущынэ хушчтэп. Шып-кьагъэ пхэпъэу залым члэхэм уадэгъушылэныр апэрэ пшэ-рылэ шхъафэхэм ахэсэлъытэ.

— **Театрэм укычылэжы-гъэми сценэм утэу пльытэу кьызышлогъэхъуба?**

— Ролым сыдыгъуи ухэтын фае. Нахыпэккэ зы мазэм спектаклэ 40 кьэдгъэлабгъоу кьыхэккыщтыгъ. Сценэм уфэзэ-щынэу игъо уимыфэныр на-хышлу.

— **Артистым зыкызылэхы-ным пачэ игъусэу спектаклэм хэлэжьэрэм еллытыгъэр бэ.**

— Сэ ар бэшагъэу сыушэ-тыгъ.

— **Жы мыхъурэ спектаклэу «Псэлъыхъохэм» Кукэнэ Мурат уигъусэу ухэлэжьэ. Хьа-папэрэ Хьачикрэ ярольхэм нэмыккэ кьэшьумышыгъагъэ-ми, артист цларылу шьуштытэу тэльытэ.**

— Ошлэ, щылэныгъэм, кьоджэ псэуклэм кьахэхыгъэ кьэ-гъэлэжьоныр комедиеу щытми, цыфыр еплу. Тэ, артистхэм, тирольхэр тшлогъэшлэгъон кьодып. Спектаклэм цыфхэр кьызэрежэхэрэм тегъэгъушхо.

— **Роль шхъалэр кьэпшы-ным имэхъанэ кьыдгурэлэ.**

— **Адыгэ Мухтар щысэу кьэсхы сшлогъу, Тхьэм джэнэт кьы-рет. Роль цыкхуэхэм якъы-зэлухын ар фэлэпэлэсагъ.**

«Сылэмэ, сыжъугъэтлы-пльыж», «Псэлъыхъохэр»

Лъэпкъ зыкIыныгъэр — ТекIоныгъэшхом икъэкIуапI

Мы аужырэ илъэсипшIхэм Хэгъэгъу зэошхом фэгъэхьыгъэу атхыхэрэм зэхьокIыныгъэ инхэр афэхьыгъэх.

М. С. Горбачевым илажьэ хэлыгъ зэхьокIыныгъэм илъэхъан ащ дезыгъаштэщтыгъэ «демократхэм» 1917-рэ илъэсым кышшублагъэу 1991-м нэс коммунистхэм зэрахьэгъэ «мыхьомышлагъэхэм» апкъ кыкIэу хэгъэгъу пхырычыным нэсыгъагъэу зэралытэщтыгъэм, тхьамыклагъоу кьэралыгъом кыхьухьагъэр зэкIэ коммунистхэм апкъ кыкIыгъэу зэралоштыгъэм. СССР-р техаклоу, урысхэр гъэпщылалохэу ары ахэм кызырагъэплагъоштыгъэр.

Европэм и Парламент ассамблее (Б. Н. Ельциным илъэхъан тызэхъанэу тшIоигъуагъэм) 2009-рэ илъэсым бэдзэогъум и 3-м ыштэгъэгъэ резолюцием кышшилоагъэ ЯтIонэрэ дунэе заор кызырэжыгъагъэмкIэ СССР-мрэ Германимрэ япшэ-дэклъыж зэфэдэу. А мафэм парламентариеу зэхэсыгъэхэм (нэгырэ 213-рэ зэрэхьыгъэхэр) ащыщэу нэгыри 8 нылэп ащ дезымыгъэштагъэр.

2019-рэ илъэсым Ионыгъом ОБСЕ-м зичэзыу зэхэсыгъоу илагъэм а зэфэхьысыж дэдэр кышшашыгъагъ. Шьори шьушшыгъуаз УФ-м и Президентэу В.В. Путинер теубытагъэ хэлъэу ащ зэрэпэуцужыгъагъэм.

Ащ кьегъэплагъо титарихъ шIэж кьэтыухьомэныр, а заом хэклодэгъэ нэгырэ миллион 27-мэ япхыгъэ шIэжыр хэмыклокIэжыныр типшэрыл лъапIэу зэрэщыгъэр. А пшэрылпыр чанэу зэшIуахы титарихълэж-шIэныгъэлэжхэм, публицистхэм, джаш фэдэу еж ашхьэкIэ заом хэлэжыагъэхэм. Мы тхыгъэм Адыгеим шIэныгъэлэж ыкIи икраевед 20-м ехьумэ ялошлагъэхэр кышшызэхэфыгъэх. Ахэр зыфэгъэхьыгъэхэр заом хэлэжыагъэхэм язакъоп, тылым шьIагъэхэу зышхьамысыжхэу текIоныгъэр кьэзыгъэблэгъагъэхэми ягъэхьагъэхэр кыралотыкIы.

ТицIыфхэм ящIэныгъэ икъэгъээплэ лъэхъан фэгъэхьыгъэ апэрэ лошлагъэу пльытэн пльэ-кIышт Мыекъопэ клэлэгъэдэж институтым шьэзыгъаджэщтыгъэхэ, заом чанэу хэлэжыгъэ Глухов Василий Михаил ыкIом идиссертациеу «Адыгеир Хэгъэгъу зэошхом илъэхъан» зыфи-лорэр. 1949-рэ илъэсым кьалэу Ростов-на-Дону ар кышшухьомэжыгъ. А лъэхъаным Аульэ Малыч Хисэ ыкIом В. И. Лениным ыцIэкIэ щыт дзэ-политическэ академием шыригъаджэщтыгъэх ыкIи кандидат диссертациеу «Опыт Сталинградской битвы» зыфи-лорэр кыгъэхьазырыгъагъ. Пшызэ шьолпыр итарихълэжыу

М. Хь. Аульэр.

Е. И. Саловыр.

П. Ф. Коссович.

Яхэгъэгъу шIу альэгъоу, ащ фэшъыпкъэхэу ныбжьыкIэхэр плу-гъэнхэр зэкIэми анахь пшэрыл инхэм ащыщ. Ар тэрэзэу гъэ-цэкIагъэ хьуным ренэу тыдэмылажы хьущтэп.

Иванов Гавриил Петр ыкIом я 50-рэ илъэсхэм ыкIэхэм адэж кьалэу Мыекъуапэ кышшыти-дзагъ тхыгъэу «В тылу врага» зыфи-лорэр. Ар Пшызэ шьолпыр ипартизанхэм афэгъэхьыгъагъ.

Мы шIэныгъэлэжхэр ары кыкIэлъыкIогъэ лошлагъэхэмкIэ щысэ хьугъэхэр, нахь тэрэзэу кьэпIон хьумэ, зытетыгъэ шып-кьэм тетэу, лъэпкъэу кызыхьы-гъэхэм емылтыгъэу, тисоветскэ цыфхэр яхэгъэгъу пае апсэ агъэтылпыным зэрэфэхьазыры-гъэхэр кызылотыкIыгъэхэр. ЗэпашIэрэ адыгэ шIэныгъэлэ-жыу, тарихъ шIэныгъэхэмкIэ докторэу, профессорэу М. Хь. Аульэм я 50 – 60-рэ илъэсхэм Адыгэ научнэ-ушэтэкIо институ-тым пэщэныгъэ дызэрихьагъ. Адыгэхэм ятарихькIэ лошIагъэ бэдэдэ ил.

Мы лофыгъохэм язэхэфын зилахьышхо хэзышхьагъэхэм ащыщыгъ Шхьакумыдэ Аслъан Сетэ ыкIор. Тарихъ шIэныгъэ-хэмкIэ ар докторыгъ, лъэпкъ зэфэшхьафхэм кьахэкIыгъэхэм языкIыныгъэ итхыгъэхэм, илоф-шлагъэхэм, зэкIэхэми плэми хьунэу, агхырышшыгъ. ИкIэлэгъэ-джагъэу, нэужым тарихъ шIэны-гъэхэмкIэ доктор хьугъэ Г. П. Ивановымрэ арырэ Хэгъэгъу зэошхом Темыр Кавказымрэ Адыгеимрэ чыплэу шаубытыгъэр научнэ лъапсэ иIэу апэрэу кы-ралотыкIыгъ.

Хэгъэгъу зэошхом илофыгъо-хэмкIэ Урысыем специалист шхьалэу, тарихъ шIэныгъэхэмкIэ докторэу, профессорэу Малыше-ва Елена Михаил ыпхьур хэ-

лажьэзэ томыбэ хьурэ академи-ческэ тхылхэр кьыдэклъыгъэх. ТекIоныгъэм ия 70-рэ илъэс ехьулэу лошIагъэхэу том 12 хьурэри кьыдагъэкIыгъагъ. Е. М. Малышевэр РАН-м и Научнэ Совет заом итарихькIэ лофыгъо зэфэшхьафхэм афэгъэзагъэу хэт. ШIэныгъэхэмкIэ Урысые академием и Президиум дэж Советыр щызэхэщыгъ.

Хэгъэгъу зэошхом еклопIэкIэ тэрэз, научнэ еклопIэкIэ фы-зилэхэм ащыщ Урысыем и Кыб-лэ итарихълэж цIэрылоу, тарихъ шIэныгъэхэмкIэ докторэу, этно-графэу, РАН-м и Кыблэ науч-нэ гупчэу Ростов-на-Дону дэтым инаучнэ лофышIэ шхьалэу Кринко Евгений Федор ыкIор. Научнэ лошIагъэ 480-рэ фэдиз ащ ытхыгъ, монографии 20-м ехьу кьыдигъэкIыгъ.

Шыбзыхьу Мухьамэд Хьаджы-бэчыр ыкIом, АРИГИ-м ило-фышлагъэм, докторым имоногра-фии заулэ зыфэгъэхьыгъэр Темыр Кавказым илэжыагъэхэм Хэгъэгъу зэошхом илъэхъан ча-ныгъэу, блэнагъэу кьахэфагъэ-хэр ары.

ДзэкъулыкъушIэу цытыгъэ, Адыгеим кышшыхьугъэ Сыджыхъ Хьазрэтбый Исхьакъ ыкIом анахьэу ыналэ зытыригъэтыгъэр Дзэ Пльыжыым Iэпылэгъу раты-ным пае зэхашэгъэгъэ форми-рованиехэм ахэтыгъэхэм гъогу кьакIугъэр ары. «Вихри конных атак» — джары итхыгъ ар зэ-реджагъэр. Гъэзет зэфэшхьаф-хэми бэ ащ кьаригъэхьагъэр.

Ащ нэужым Сыджыхьыр зыуж ихьагъэр лошIагъэхэу «Твой

герои, Адыгея. Очерки о Героях Советского Союза» зыфи-лорэр ары. Советскэ Союзым и Лы-хьужэ 52-у Адыгеир зэрыгъушхо-рэм ар афэгъэхьыгъ. Ахэр купи 4-у зэтеутыгъэх: апэрэ купым Адыгеим кышшыхьугъэ нэгырэ 28-рэ хэхьэ. ЯтIонэрэм — нэг-гырэ 11, ахэр Адыгеим ращыхи заом ащэгъагъэхэр ары, ящэ-нэрэм — нэгыри 2, зым Мые-кьопэ мзетехническэ техникумыр кылухыгъ, адрэм — аэроклубэу М. М. Громовым ыцIэкIэ щытыр. ЯплIэнэрэ купым хэхьэгъэ нэг-гырэ 11-р зэо ужым Адыгеим цыпсэунхэу кьэклауагъэхэр ары. Нэгырэ 52-м щыщэу 40-р — урыс, 7-р — адыг, 2-р — украинц, ермэл, латыш ыкIи нэгъой.

Хь. И. Сыджыхьым иушэтын лофхэм яшIуагъэкIэ Адыгэ авто-ном хэкур шхьафит зыхьужы-гъэгъэ мафэр тэрэзэу гъэунэ-фыгъэ хьугъэ. 1943-рэ илъэсым имэзае и 18-р Адыгеим нэмыц-фашист техаклохэр зырафыжы-гъэхэ Мафэу тарихьым хэхьагъ.

Адыгеим ишIэныгъэлэж цIэрылохэу, социологиэ шIэны-гъэхэмкIэ докторэу, профессорэу Афэсыж Тыркубий Индрысэ ыкIомрэ философии шIэныгъэ-хэмкIэ докторэу, МКЪТУ-м ипрофессорэу Азэщыкь Геннадий Хьасанбый ыкIомрэ ялошIэн ублапIэ фэхьугъэр кандидат диссертациеу Хэгъэгъу зэошхом итарихькIэ атхыгъагъэхэр ары.

Салов Евгений Иван ыкIор Хэгъэгъу зэошхом илофыгъохэм язэхэфын зыфежыэм джыри еджаплэм чIэсыгъ. Е. И. Саловыр философии шIэныгъэхэмкIэ кан-

дидат, Урысыем итхаклохэм я Союз хэт, Адыгэ Республикэм и Кьэралыгъо Совет — Хасэм и депутат, 1992-рэ илъэсым кы-шшублагъэу непэ кызынэсыгъэм Парламентым икомитетэу соци-альнэ политикэм, псауныгъэм икьэхьумэн ыкIи культурэм афэгъэзагъэм итхьамат.

Е. И. Саловым инаучнэ твор-чествэ инэшэнэ шхьалэхэм ащыщ итхыгъэхэр документхэм-кIэ кьэгъэшъыпкъэжыгъэхэу, художественнэ амалхэри ахэм ащыгъэфедагъэу зэрэщытхэр.

Хэгъэгъу зэошхом итарихькIэ, краеведениемкIэ АР-м испеци-алист шхьалэхэм ащыщ педа-гогикэ шIэныгъэхэмкIэ канди-датэу, тхаклоу, АКЪУ-м идоцентэу Бормотов Иван Василий ыкIор. Дзэ-патриот темэмкIэ, Адыгэ Республикэм итарихькIэ тхыгъ 20-м ехьу ащ кьыдигъэкIыгъ.

Адыгеим кышшыхьугъэхэу заом блэнагъэ щызэхьыагъэ-хэм, тылым зышхьамысыжыу шьIэжыагъэхэм афэгъэхьыгъэ лошIагъэбэ зилэхэм ащыщ При-былов Георгий Владимир ыкIор. Ар Адыгэ Республикэм лъэпкъ гъэсэнэгъэмкIэ изаслуженнэ лофышI. Мыекъуапэ пэмычыжыу щыт чыплэ цIыкIоу «Михизеева Полянэклэ» заджэхэрэм я 90-рэ илъэсхэм адэж кышшыхьугъэ тхьамыклагъом кьытегушылэ.

А мафэм фашистхэм псэуплэр кьадзыхьагъагъ ыкIи нэгырэ 207-рэ аукIыгъагъ: хьулыфыгъэу 20, бзылыфыгъэу 72-рэ, клэлэ-цыкIуи 115-рэ. АдыгеимкIэ ащ фэдэ тхьамыклагъо нэмыкI чы-плэ заулэми кьащыхьугъ.

Тарихълэж цIэрылохэм ащы-щых клэлэгъаджэу Коссович Петр Федот ыкIор, Жерноклев-хэу Иванрэ Екатеринэрэ, Шьэо Рэщыд Хьэнашхьо ыкIор.

Краевед лошIэныр дэгъоу ыгъэацIэщтыгъ Адыгеим имы-закъоу, Урысыеми щыцIэрылогъэ археологэу, тарихъ шIэныгъэмкIэ кандидатэу Аульэ Пшымафэ, ащ нэмыкIэхэми.

Кьэралыгъо программэу «Урысые Федерацием 2016 — 2020-рэ илъэсхэм патриотическэ плуныгъэр зэрэщызэхэщэгъэ-щтыр» зыфи-лорэр зыкIаштагъэр тицIыфхэм япатриотическэ зэхэ-шыкIыныгъэ нахь зыкьегъэлэты-гъэным пай, обществэм изыкIы-ныгъэкIи, лъэпкъ щынэгъончъа-гъэмкIи, хэгъэгъум шыаплэу илпыр зыфэдэщтымкIи бэ ащ елпытыгъэр.

Яхэгъэгъу шIу альэгъоу, ащ фэшъыпкъэхэу ныбжьыкIэхэр плугъэнхэр зэкIэми анахь пшэ-рыл инхэм ащыщ. Ар тэрэзэу гъэцэкIагъэ хьуным ренэу ты-дэмылажы хьущтэп.

АЦУМЫЖЬ Казбек.
Тарихъ шIэныгъэхэмкIэ док-тор.

Искусствэр — тибайныгъ

Бзылъфыгъэм ихабзэ агъэлапIэ

Дагыстан идэхагъэ дунаим щашIэ. Ащ ибзылъфыгъэхэм яхылапIагъэу Расул Гамзатовым, нэмыкIхэм атхыгъэр макIап. Арэу щытми, Дагыстан фэгъэхыгъэ къэгъэлыгъонэу Мыекьюапэ кыщызэуахыгъэр зыми фэдэп.

КъокыпIэм щыпсэурэ лъапкIхэм яискусствэклэ Къэралыгъо музей и Темыр-Кавказ къутамэ кыщызэуахыгъэ къэгъэлыгъонэу Дагыстан ибзылъфыгъэхэм, шэн-хабзэхэм яхылапIагъэр лъапкI гупшысэхэм къапкырыклI.

Музей ипащэу, Урысыем, Адыгеим, Ингушетием культурэм-клэ язаслуженнэ IофшIау Шъэуа-пIэкIо Аминэт зэхыхъэм кыщилуагъ Дагыстан и ЛъапкI музей А. Тахо-Годи ыцIэ зыхырым ифонд кыхахыгъэ Iэшлагъэхэр Адыгеим кызырэгъагъэлапIагъэхэр. Искусствэм республикэхэр зэфещэх, IофтхьабзэхэмкIэ зэхьожьых.

Адыгэ Республикэм культурэм-клэ иминистрэ игуадзэу, Адыгеим изаслуженнэ журналистэу Кушъу Светланэ урысыбзэки, адыгаб-зэки зэлукIагъум кыщыгушылапIагъ. Бзылъфыгъэр тыдэ щэпсэуми, Iэшлагъэхэр дунаим шIукIэ зэрэ-щашIэхэр, искусствэ лъагэм тызэрэригъэгушысэрэр хигъэунэ-фыкIыгъэх.

Республикэм исурэтышIхэм я Союз итхьаматэу Елена Абакумо-вар, Адыгеим, Iэкиб къэралхэм ащызэшIэрэ сурэтышIау Хъуажэ Рэмзан зэхыхъэм яеплыкIэхэр кыщалауагъэх. СурэтышIхэм лъапкIхэр зэрэзэфашэхэр, лъапкIым итарихъ кызыраухъу-мэрэр кыхагъэщыгъ.

Сурэтхэр, Iэшлагъэхэр

Къаугупшысыгъэ ыкIи агъэфедэн альэкIырэ искусствэм япхыгъэ IофшIагъэ 60-м нахыбэ, амышIэрэ сурэтышIхэм ятворчествэ яхылапIагъэхэр музей и гъэ-кIотыгъэу кыщагъэлапIагъэх.

Адыгеим исурэтышI-модельер цIэрылоу СтIашъу Юрэ, Дунэе Адыгэ Хасэм ипрезидент иуп-чIэжъэгъоу МэщфэшIу Нэдждэт, Адыгэ Республикэм изаслуженнэ

сурэтышIау Хъуажэ Рэмзан къэгъэлыгъоным ягуапэу еплъыгъэх. Сурэтхэр, Iэшлагъэхэр Дагыстан итарихъ, илэпкIхэм яшэн-хаб-зэхэм зэрхылапIагъэхэм махъэнэ ин илэу алытагъ.

Дагыстан лъапкIыбэ щэпсэу. Искусствэм зэфещэхэрэ сурэ-тышIхэм анахъэу аналэ зытыра-дзагъэр лIэужхэм язэгурылоньгъ, язэдэпсэуныгъ. Шъхьатехьохэр, пIуаблэхэр, Iальмэкхэр бзылъ-фыгъэхэм ящIэныгъэ кыхэхы-гъэх.

Хэтэ дагыстан бзылъфы-гъэр? Джэуапыр къэгъотыгъо-шIоу тIыгъэрэп. Бзылъфыгъэр Ны. Унагъом иухъумаки. Ащ дакIоу, бзылъфыгъэр тхакIо, усакIо, сурэтышI, спортым пы-щагъ. Бзылъфыгъэр тыкызыу-цухъэрэ дунаим шIукIэ кыхэ-щын фае.

Бзылъфыгъэр шыгъын шIуцIэкIэ, пIыжыкIэ, фыжыкIэ фэпагъэу сурэтышIым къэгъэлапIагъ. Шыгъы-нымрэ бзылъфыгъэмрэ зэрэзэпхы-гъэхэр сурэтышIым къеушыхъаты.

Тыжыным хэшIыкIыгъэ пкы-гъохэр гум пэблагъэх. Дахэх, мэшIэтых, щIэныгъэм чIыпIау щыраIэм уегупшысэ. Тыжыныр искусствэм хэгъэщагъ, шIухьафтын ашIыхэрэм ащыщ. Дагыстан илэпIасэхэм шIыкIэшIухэр къагъо-тыхъэ, тарихъым хэмыкIокIэщт Iэшлагъэхэр къагъэлапIагъэх.

Умай Ахмедовым, Айсанат Магомедовым, Альберт Хаджае-вым, Александра Марковская, зэкIэмкIи сурэтышI ыкIи лъапкI Iэлэлэсэ 30-мэ яIофшIагъэхэр музей кыщагъэлапIагъэх.

Купым хэт музыкантхэм ясурэт, цIыф цIэрылохэм атыра-шыкIыгъэ сурэтхэм, фэшIхьаф-хэми Дагыстан ищылапIэ кыра-IотыкIы. Къуаджэм щыпсэурэ бзылъфыгъэр сурэтхэм нахъ кыхагъэщы. Сыда ащ ыгу ихы-кIырэр? Сыда зыгъэгушIорэр? Сурэтхэм уяплъызэ, джэуапхэм ор-орэу уафэкIо. Бзылъфыгъэр бгъэлыгъэпIэн зэрэфаем уизэф-хысыжхэмкIэ укыфэкIо...

ЖьоныгъуакIэм и 30-м нэс музей къэгъэлыгъоньр щыкIощт. Искусствэм зышIогъэшIэгъонхэр зэхэщакIохэм рагъэблагъэх.

Гандбол. Суперлига

Жьыщэу зыбгъэрэхъаты хъушIтэп

«АГУ-Адыиф» Мыекьюапэ – «Ставрополье» Ставрополь – 20:18 (12:5). ЖьоныгъуакIэм и 7-м спорт Унэшхоу Кобл Якъубэ ыцIэ зыхырым щызэлукIагъэх.

«АГУ-Адыиф»: къэлэпчъэлут-хэр: Ламзина, Баскакова; ешIа-кIохэр: Краснокутская – 1,

Никулина – 2, Кириллова, Ко-лодяжная – 2, С. Морозова – 1, Мещерякова, Куцевалова – 1,

Казиханова, Казанджан – 4, Поршина, Кобл – 4, Кожубеко-ва – 2, А. Морозова – 3.

«Ставропольем» кыхэщыгъэ-хэр: Бельчикова – 7, Крушина – 5, Нефедова – 4.

Я 9-рэ чIыпIэм икыдэхын фэгъэхыгъэ ешIэгъоу суперлигэм щыкIуагъэм уеплIынкIэ гъэшIэ-гъоныгъэ. «Адыифыр» текIоныгъэм нахъ пэблэгъагъ. Кобл Зурет тиешIахэм къахэщыгъэ, къэ-лапчъэм Iэгуаор дидзэнымкIэ щысэшIу кыгъэлапIагъэщыгъ. Нахъ ныбжыкIахэм ащыщэу Алина Казанджан ушIтхъунэу ешIэщыгъ. Я 24-рэ такыкIым пчъагъэр 10:5-у щытыгъ. Я 39-рэ такыкIым 16:11.

«Ставропольер» нахъ псынIау ешIау ыублагъ, тикомандэ икыэ-лапчъэ зауэрэ Iэгуаор кыди-дзагъ. Я 52-рэ такыкIым пчъа-гъэр 19:16 хъугъэ. ЗэлукIагъур

аухынымкIэ такыкIы 2 къэнагъ, хыакIэхэр мэгулэх, пчъагъэр 19:18. «Адыифым» иешIахэм Елиза-вета Краснокутская ухъумаки-хэм апхырыкIи, дахэу хъагъэм Iэгуаор ридзагъ – 20:18.

ЗэхэщакIохэм ешIэкIо анахъ дэгъоу «Адыифым» кыхагъэщы-гъэр къэлэпчъэлутэу Людмила Баскаковар ары.

Пресс-зэлукIэр

– Типшъашъэхэр пшыгъэхэп, ау рэхъатныгъэ башIэ кIаухым кызыхагъэфагъ, – кытилиагъ «АГУ-Адыифым» итренер шъхьа-Iау, Урысыем изаслуженнэ тре-нерэу Александр Реввэ. – «Став-ропольем» опыт зIэхэр щешIэх, тэ тикомандэ хэтхэр ныбжы-кIахэм. ЗыпкI итыхэу суперли-гэм щешIэнхэм фэхъазырыхэп. Арэу щытми, ятIонэрэ зэлукIэ-гъоу Ставрополь щыкIощтым текIоныгъэр кыщыдэтхыным тыфэбэнэщт.

ЖьоныгъуакIэм и 14-м «Ады-ифыр» «Ставропольем» къалэу Ставрополь щылуцIэщт, 2021 – 2022-рэ илъэс зэнэкьокъур ыухыщт.

Къатхэхэрэм яшIошIрэ редакцием иеплыкIэхэмрэ зэтемыфэнхэ альэкIыщт.

Нэклубгъор зыгъэхъазырыгъэр ЕМТИЛЪ Нурбий.

Зэхъышагъэр ыкIи кыдзы-гъэкIырэр:
Адыгэ Республикэм лъапкI IофхэмкIэ, Iэкиб къэралхэм ащы-псэурэ тилъэпкыгъ-гъухэм адыраIэ зэпхы-ныгъэхэмкIэ ыкIи къэбар жъугъэм иамалхэмкIэ и Комитет
Адресыр:
ур. Крестьянскэр, 236

Редакциер зыдэ-шыIэр:
385000,
кI. Мыекьюапэ,
ур. Первомайскэр,
197.

Телефонхэр:
приемнэр:
52-16-79,

Редакцием авторхэм кIаIхырэп А4-кIэ заджэхэрэ тхьапэхэу зипчъагъэкIэ 5-м емыхъухэрэр ары. Са-тырхэм азыфагу 1,5-рэ дэлъэу, шрифтыр 12-м нахъ цIыкIунэу щытэп. Мы шапхъэ-хэм адимышIтэрэ тхыгъэхэр редакцием зэкIегъэкIожьых.
E-mail: adyvoice@mail.ru

Зыщаушыхъатыгъэр:
Урысые Федерацием хэутын IофхэмкIэ, теле-радиоэкъэтын-хэмкIэ ыкIи зэлъы-IэсыкIэ амалхэмкIэ и Министерствэ и Темыр-Кавказ чIыпIэ гъэлары-шIапI, зэраушыхъатыгъэ номерыр
ПИ №ТУ23-00916

Зыщыхаутырэр
ОАО-у
«Полиграф-ЮГ»,
385000,
кI. Мыекьюапэ,
ур. Пионерскэр,
268

ЗэкIэмкIи пчъагъэр
4471
Индексхэр
П 4326
П 3816
Зак. 873

Хэутыным узщы-кIэтхэнэу щыт уахътэр
Сыхъатыр
18.00
ЗыщыкIэтхэгъэхэу уахътэр
Сыхъатыр
18.00

Редактор
шъхьалэр
Дэрбэ Т. И.

Редактор шъхьалэм игуадзэр
МэщIэкIо
С. А.

ПшъэдэкIыжъ зыхырэ секретарыр
ЖакIэмыкIо
А. З.